

УДК 373.2:314.151.3-054.73(477)+(430)

ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ УСПІШНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З УКРАЇНИ В НІМЕЧЧИНІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ ЗАЗНАЧЕНИХ КАТЕГОРІЙ)

Тетяна Житнік

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Анотація:**

У роботі представлено частину дослідження з якісного аналізу даних та співпрацю з інституціями та організаціями Німеччини, що дозволили акумулювати ідеї щодо досвіду роботи педагогів, представників громадських організацій, асоціацій, груп, структур та об'єднань із зазначеною категорією дітей. Загальна кількість учасників дослідницького проекту «Інтеграція та розвиток загальнолюдських цінностей дітей-біженців з України в Німеччині засобами культури» (Результати дослідницького Проекту в рамках реалізації Гамбурзької програми для науковців, які перебувають у загрозованих умовах життя, Science Bridge for Ukraine (тривалість 01.12.22 – 30.09.23) – понад 1000 осіб. Серед яких представники організацій, асоціацій, установ (педагоги, психологи, соціальні працівники, менеджери, керівники підрозділів, волонтери тощо), діти-біженці з України, їхні батьки. Загальна кількість учасників онлайн-опитування (як додаткового дослідження українців-біженців, серед яких батьки дітей-біженців раннього та дошкільного віку з України) – 260 біженців з України, які наразі перебувають в Німеччині. В нашому дослідженні ми акцентуємо увагу на практичному досвіді країн ЄС, що стикнулися з цим соціальним викликом – великою кількістю українських біженців, їхнім психологічним здоров'ям, моральним станом, кризою життєдіяльності тощо. Аналіз діяльності та обговорення проблемного питання дозволили комплексно розглянути існуючі розробки в освітніх, соціальних і культурних пропозиціях для вразливих груп населення, які постраждали від конфліктів та війн.

Ключові слова:

освіта; діти раннього та дошкільного віку; інтеграція; криза; іншомовне середовище; загальнолюдські цінності; культура.

Resume:

Zhytnik Tetiana. Determination of the criteria for the successful integration of refugee children of early and preschool age from Ukraine in Germany (according to the results of the online survey of parents of children of the specified categories).

The work presents the part of the work on qualitative data analysis and cooperation with institutions and organizations in Germany, which made it possible to accumulate ideas about the work experience of teachers, representatives of public organizations, associations, groups and structures with the specified category of children. The total number of participants in the research project "Integration and development of human values of refugee children from Ukraine in Germany through the means of culture" (Results of the research project within the framework of the implementation of the Hamburg program for scientists who are in dangerous living conditions, Science Bridge for Ukraine (duration 01.12.22 – 30.09.23) – more than 1,000 people, including representatives of organizations, associations, institutions (teachers, psychologists, social workers, managers, department heads, volunteers, etc.), children-refugees from Ukraine, their parents. The total number of participants in the online survey (as an additional study of Ukrainian refugees, including parents of early and preschool children from Ukraine) is 260 refugees from Ukraine who are currently in Germany. We focus on the practical experience of the EU countries that faced this social challenge – a large number of Ukrainian refugees, their psychological health, morale, crisis of life, etc. The analysis of the activity and the discussion of the problematic issue made it possible to comprehensively consider the existing developments in education, social and cultural offers for vulnerable population groups affected by conflicts and wars.

Key words:

education; children of early and preschool age; integration; crisis; foreign language environment; universal values; culture.

Постановка проблеми. Наразі війна в Україні – це нонсенс сучасності. З 2014 року після початку окупації території України країною-сусідом це питання стало актуальним. З кінця лютого 2022 питання українців-біженців стало кричущим. Фокус нашої уваги спрямований на дослідження, що присвячені саме тій категорії біженців, які після переміщення опинилися у країнах західної та центральної Європи. Наразі актуальним, поміж інших важливих питань, є питання «як реагувати на соціальні виклики, що виникли за рахунок великої кількості українських біженців в країнах ЄС, їхнім психологічним здоров'ям, моральним станом, кризою життєдіяльності тощо». Питання інтеграції стає все більш актуальним із кожним днем як для біженців з України, так і для країн, що їх приймають. ООН у справах біженців (ДРА) оприлюднила результати дослідження «Українці в Німеччині у цифрах», що є частиною масштабного соціологічного дослідження «Біженці з України в Німеччині». Відомо, що з лютого 2022 року по 23 лютого 2023 року в Центральному реєстрі

іноземців зареєстрували 1066951 біженців з України, з них – 771 тис. отримали §24 AufenthaltG, а 127 тис. попросили захисту.

Середній вік українських біженців 28 років. 77% дорослих приїхали до Німеччини без партнера, 48% приїхали з дітьми. Це 69% жінок і близько 31% чоловіків. Близько 357300 дітей та молоді віком до 18 років, більшість дітей молодшого шкільного віку. 37% біженців з України хотіли б залишитися в Німеччині на тривалий термін. Ще 34% – лише до кінця війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи актуальність проблеми, звертаємося до аналізу досліджень сучасних науковців-педагогів, літературознавців, психологів В. Зливкової, С. Лукомської, Н. Євдокимової і С. Ліпінської «Діти і війна» (2023), у якій висвітлено проблеми трансгенераційних та колективних травм, інформацію про психологічні реакції, а головне – практичні рекомендації щодо психосоціальної допомоги та психокорекційні заняття з дітьми та підлітками, постраждалими

від війни, досвід роботи українських психологів у бомбосховищах та з внутрішньо переміщеними особами (<https://library.gov.ua/emed/viyskova-medytyna/dity-i-viyna-2/>).

Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи (2018). Колектив авторів: Л. Гридковець, Т. Вебер, Н. Журавльова, О. Запорожець, О. Климишин, Д. Креймейер, А. Мокроусова, Н. Пророк, Н. Сиротич, Т. Сіренко, Л. Царенко, Н. Шапошник. У роботі розглянуто питання організації психологічної допомоги різним верствам населення з метою подолання наслідків кризової ситуації в Україні, представлено основні напрямки соціально-психологічної підтримки постраждалих внаслідок психотравматичних подій. Багато уваги зосереджено на загальних положеннях та принципах психологічної реабілітації, обґрунтовано необхідність використання світових стратегій для створення вітчизняної системи психологічної реабілітації (<https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>).

На особливу увагу заслуговує методичне забезпечення «Дитина і звільнення від тіні її надзвичайно великого страху» (2017). Автор – Сюзанне Штайн / Sussane Stein). Це ілюстрована книга, що перекладена 14 мовами, розповідає про допомогу після травматичного досвіду для батьків і дітей, які пережили війну і вимушений переїзд. Це книга для усіх сімей, які постраждали внаслідок війни. Авторкою ідеї, тексту, малюнків є Сюзанне Штайн – педагог, асистент, викладач тематичної взаємодії, викладач з інтерактивності (www.susannestein.de).

Формулювання цілей статті. Мета статті – проаналізувати результати онлайн-опитування батьків дітей-біженців з України в Німеччині, дослідити отримані результати, схарактеризувати їх, а саме: ефективні напрямки, методи, форми для ефективною інтеграції в іншомовне суспільство українців-біженців у Німеччині, як одного з чинників успішної інтеграції в іншомовне суспільство їхніх дітей; дослідити усвідомлення дорослими біженцями з України того фактору, що формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України залежить першочергово від самих батьків, які є для них взірцем поведінки, взірцем взаємодії з навколишнім світом.

Завданнями дослідження визначено:

1. Кількісні показники результатів якісного дослідження шляхом онлайн-опитування.
2. Виявлення, аналіз потреб біженців, дітей-біженців з України шляхом залучення у дослідження біженців, які перебувають на всіх землях Німеччини.
3. На основі отриманої інформації усвідомлення реальних потреб біженців з України в Німеччині стосовно їхньої інтеграції.

4. Оцінка можливостей щодо реалізації.
5. Виявлення пріоритетних напрямків і прогнозування.
6. Планування (короткострокове та довгострокове).
7. Дії, кроки, стратегії, рефлексії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У рамках дослідницького Проєкту «Інтеграція та формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині через ознайомлення з німецькою культурою» для дітей та їхніх батьків, які постраждали від війни в Україні, розроблено опитувальник для кількісного аналізу результатів. Опитувальник орієнтований на дорослих українців-біженців (потенційних батьків дітей-біженців та людей, які піклуються дітьми-біженцями з України). Це дослідження є додатковим до основного – дослідження критеріїв розвитку загальнолюдських цінностей дітей-біженців з України в Німеччині засобами культури. До такого висновку дійшли на основі результатів глибинного інтерв'ю з дітьми-біженцями з України та визначення одного з основних чинників їхньої успішної інтеграції у Німеччині – спокій, емоційна стабільність, добробут, успішна інтеграція батьків дітей-біженців. Батьки дітей-біженців з України (на думку самих дітей), є референтною групою для них та найбільш впливовою на їхній психоемоційний стан та соціокультурний розвиток.

На основі отриманих даних під час глибинних інтерв'ю дітей-біженців з України в Німеччині та їхніх батьків розроблено опитувальник для проведення кількісного аналізу дослідження. Опитувальник містить декілька блоків, серія питань яких дозволяє дослідити демографічні характеристики групи респондентів, визначити соціокультурні чинники успішної інтеграції дітей-біженців з України та методів розвитку їхніх загальнолюдських цінностей (на думку дорослих).

Важливо зазначити, що опитувальник містить контрольний блок, що дозволить визначити ступінь інтеграції самих дорослих (батьків дітей-біженців з України) та ступінь їхньої готовності до активності в інтеграційний процес. Результати контрольного блоку заслуговують окремої уваги і не представлені у цій публікації. Текст щодо результатів ступеню інтеграції дорослих – батьків дітей-біженців з України в Німеччині та ступінь їхньої готовності до активностей задля успішної інтеграції їх та їхніх дітей представлено в монографії та публікаціях у зарубіжних періодичних виданнях мовою ЄС.

Схарактеризуємо мету та завдання питань Блоку 1 та Блоку 2 опитувальника.

БЛОК А. ДЕМОГРАФІЧНИЙ – стандарт – дасть загальну інформацію про групу реципієнтів (вік, стать, освіта, місце перебування, склад родини). Інформація, отримана після аналізу, дасть можливість чітко орієнтуватися у потребах різних груп, розмежовувати методи впливу, очікування та планування щодо успішної інтеграції біженців з України в Німеччині за стандартними демографічними показниками.

БЛОК В. СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ – уточнюючий – дасть можливість отримати інформацію від батьків дітей-біженців з України щодо ефективної інтеграції дітей-біженців з України та розвитку загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України у процесі життєдіяльності в іншому соціокультурному середовищі. Питання блоку базуються на якісних показниках, аналізу та глибоких інтерв'ю з дітьми-біженцями з України в Німеччині.

Приклад онлайн-опитувальника наведено нижче.

Опитувальник

Шановний респонденте!

У рамках дослідницького проекту «Інтеграція та формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині через ознайомлення з німецькою культурою» для дітей та їхніх батьків, які постраждали від війни в Україні, просимо взяти участь в опитуванні. Мета – дослідити ефективні напрямки, методи, форми для інтеграції в іншомовне суспільство як одного з факторів формування загальнолюдських цінностей.

Опитування анонімне, усі результати будуть мати узагальнений характер.

Дякуємо за вашу участь у дослідженні!

БЛОК А. ДЕМОГРАФІЧНИЙ стандарт

1. Ваша стать:

- 1.1. Жіноча
- 1.2. Чоловіча

2. Ваш вік:

- 2.1. 18-35 років
- 2.2. 36-45 років
- 2.3. 46-55 років
- 2.4. 55+

3. Освіта:

- 3.1. Неповна середня.
- 3.2. Середня спеціальна (технікум, училище, коледж)
- 3.3. Вища: бакалавр, магістр
- 3.4. Науковий ступінь

4. Скільки дітей маєте:

- 4.1. Одну дитину
- 4.2. Більше, ніж одну дитину
- 4.3. Не маю дітей

5. Скільки років вашій меншій дитині (якщо одна, вкажіть її вік):

- 5.1. 0-3 років
- 5.2. 3-7 років
- 5.3. 7-12 років
- 5.4. 12-18 років
- 5.5. 18+
- 5.6. Не маю

6. В якій країні Ви бачите своє майбутнє?

- 6.1. Україна
- 6.2. Німеччина
- 6.3. Не визначилися

БЛОК В. СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ

1. Ви проживаєте наразі в Німеччині?

- 1.1. Так, з початку війни в Україні
- 1.2. Так, до того, як почалася війна в Україні
- 1.3. Ні, але проживав деякий час після початку війни

2. Найважливішими завданнями для покращення добробуту та зменшення стресу постраждалих від конфлікту дітей-біженців ви вважаєте (Не більше ніж 2 варіанти):

- 2.1. Матеріальна допомога
- 2.2. Соціальна підтримка
- 2.3. Психологічна підтримка
- 2.4. Медична допомога
- 2.5. Гуманітарні акції від організацій
- 2.6. Взаємопідтримка українських сімей
- 2.7. Підтримка батьками своїх дітей
- 2.8. Культурна сфера та можливість відвідувати студії, групи, класи, створені для українських дітей
- 2.9. Культурно-дозвіллева сфера (музеї, екскурсії, поїздки)
- 2.10. Активна інтеграція в освітній простір в Німеччині (навчання в загальноосвітніх закладах Німеччини)
- 2.11. Інше _____

3. На вашу думку, для успішної інтеграції дітей-біженців з України в Німеччині що було б корисним?

- 3.1. Матеріальна та медична допомога від Німеччини
- 3.2. Соціальна підтримка і захист
- 3.3. Психологічна підтримка і проведення тренінгів від психологів
- 3.4. Взаємопідтримка родин (проведення більше часу разом, бесіди, відпочинок тощо)
- 3.5. Підтримка батьками своїх дітей (проведення більше часу разом, культурно-дозвіллева сфера тощо)
- 3.6. Культурна сфера та можливість відвідувати студії, групи, класи, створені для українських дітей рідною мовою
- 3.7. Культурно-дозвіллева сфера та можливість відвідувати різні культурні та соціальні заходи, що занурюють у культуру Німеччини (музеї, екскурсії, поїздки)

3.8. Активна інтеграція в освітній простір в Німеччині (навчання в загальноосвітніх закладах Німеччини)

3.9. Отримання значущих міжособистісних зв'язків, забезпечення інформацією, успішна самореалізація

3.10. Інше _____

4. Які форми участі, на вашу думку, будуть більш успішними для інтеграції дітей та формування таких якостей у дитини, як: повага до іншої культури та традицій, усвідомлення розмаїття культур та їхня унікальність, шанобливе ставлення до людини з іншою культурною ідентичністю ?

4.1. Індивідуальні заняття з менторами, де можна віч-на-віч поставити конкретні питання

4.2. Культурні заходи про традиції та звичаї (спрямовані на те, щоб познайомити з національною історією, кухнею, звичаями, музикою тощо)

4.3. Мистецькі заходи про культуру і митців (спрямовані на те, щоб познайомити з культурою країни, митцями, музикантами та художниками, творами мистецтва)

4.4. Групові зустрічі з педагогом, який проводить тематичні заняття з ознайомлення з культурою різних країн

4.5. Індивідуальні бесіди батьків з дітьми (розповіді, казки, історії країни, культура якої вивчається)

4.6. Інтегровані курси для дітей з ознайомлення їх з культурою іншої країни

4.7. Перегляд відеоматеріалів (фільмів, мультфільмів тощо про культуру іншої країни)

4.8. Інше _____

Дякуємо за відповіді!

Зупинимося детальніше на результатах опитування.

Онлайн-опитування у рамках дослідницького проекту «Інтеграція та формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині через ознайомлення з німецькою культурою» тривало з червня по серпень 2023 року. Нагадаємо, що метою онлайн-опитування – дослідити ефективні напрямки, методи, форми успішної інтеграції в іншомовне суспільство біженців з України, тобто потенційних батьків дітей-біженців з України, які мають найвагоміший вплив на успішну інтеграцію в іншомовне середовище своїх дітей. Дослідити ступінь усвідомлення ними того факту, що вони (батьки дітей-біженців з України) є одним з основних чинників успішної інтеграції їхніх дітей, як значущої групи для дитини. Уточнити ступінь усвідомлення та відповідальності батьками дітей-біженців з

України того факту, що розвиток загальнолюдських цінностей у їхніх дітей можливе тільки при активній участі у цьому процесі батьків, а не тільки освітніх, культурних та соціальних структур. Важливо зазначити, що цей вплив (вплив батьків на розвиток загальнолюдських цінностей дітей) є першочерговим та ключовим.

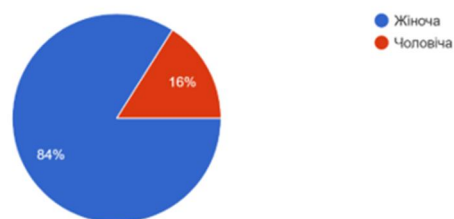
Загальна кількість учасників дослідницького проекту «Інтеграція та розвиток загальнолюдських цінностей дітей-біженців з України в Німеччині засобами культури» (Результати дослідницького проекту в рамках реалізації Гамбурзької програми для науковців, які перебувають у загрозованих умовах життя, Science Bridge for Ukraine (тривалість 01.12.22–30.09.23) – понад тисячу осіб. Серед них – представники організацій, асоціацій, установ (педагоги, психологи, соціальні працівники, менеджери, керівники підрозділів, волонтери тощо), діти-біженці з України, їхні батьки.

Питання до опитувальника складено на основі глибинних інтерв'ю (занять, бесід, творчих завдань, активних діалогів тощо) з дітьми старшого дошкільного віку. Загальна кількість учасників – 48 дітей-біженців з України.

Загальна кількість учасників онлайн-опитування (як додаткового дослідження українців-біженців, серед яких батьки дітей-біженців раннього та дошкільного віку з України) – 260 біженців з України, які наразі перебувають у Німеччині.

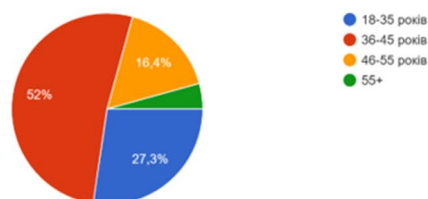
Нагадаємо, **перший блок** питань мав загальний характер. Він дав загальну інформацію про групу реципієнтів (вік, стать, освіта, місце перебування, склад родини). Це перші шість питань (діаграми 1-6).

1. Ваша стать
256 відповідей

Діаграма 1. Стать реципієнтів

2. Ваш вік:
256 відповідей

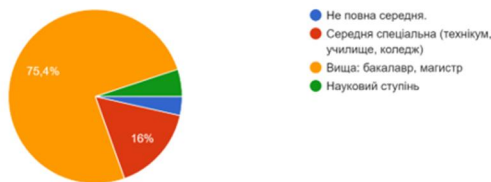
Діаграма 2. Вік реципієнтів

Результат: 84% – жінки (215 осіб), 16% – чоловіки (41 особа).

Результат: 52% – 36–45 років (133 особи), 27,3% – 18–35 років (70 осіб), 16,4% – 46–55 років (42 особи), 4,3% – більше ніж 55 років (11 осіб).

Можна зробити узагальнюючі висновки: результати діаграм 1 і 2 і процентних співвідношень дають нам можливість говорити про те, що активними учасниками опитування є біженці з України, які мають вищу освіту, певний відсоток яких складає вікову категорію 36–45 років. Переважна кількість це жінки. Але цей показник ми не вважаємо ліквідним за рахунок того, що чоловіки не мали тих же умов для зміни місця проживання як і жінки.

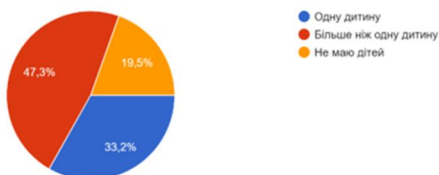
3. Освіта:
256 відповідей

Діаграма 3. Освіта реципієнтів

Результат: 75,4% вища освіта (бакалавр, магістр) (193 особи), 16% – середня спеціальна (технікум, училище, коледж) (41 особа), 5,1% – мають вищу освіту (13 осіб), 3,5% – неповна середня освіта (9 осіб).

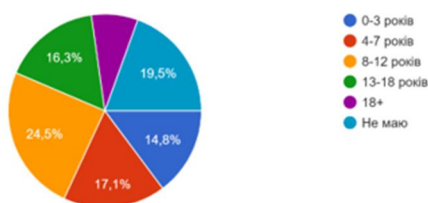
4. Скільки дітей маєте:
256 відповідей

Діаграма 4. Кількість дітей у реципієнтів

Результат: 43% – більше ніж одну дитину (121 особа), 33,2% – одну дитину (85 особи), 19,5% – не мають дітей (50 осіб).

5. Скільки років вашій меншій дитині (якщо одна – вкажіть її вік):
257 відповідей

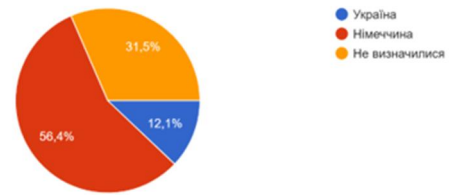

Діаграма 5. Який вік дітей у реципієнтів

Результат: 24,5% 6–12 років (63 особи), 19,5% – не мають дітей (50 осіб), 17,1% 4–7

років (44 особи), 16,3% 13–18 років (42 особи), 7,8% більше 18 років (20 осіб).

6. В якій країні Ви бачите своє майбутнє?
257 відповідей

Діаграма 6. В якій країні реципієнти бачать своє майбутнє

Результат: 56,4% в Німеччині (145 осіб), 12,1% – в Україні (31 особа), 31,5% не визначилися (81 особа). Можна зробити узагальнюючі висновки: майже 20% реципієнтів мають можливість більш активно брати участь у різних заходах, спрямованих на їхню успішну інтеграцію в соціокультурний простір Німеччини, за рахунок того, що мають більше часу для самозайнятості та самореалізації. Цей показник є орієнтовним і не є стовідсотково достовірним (за рахунок того, що не досліджувалися ступінь зайнятості та активності серед осіб-реципієнтів серед вікових категорій окремо).

Резюме по першому (демографічному блоку): більшість реципієнтів, які взяли участь в опитуванні – жінки. Серед загальної кількості опитуваних більшість бачить своє майбутнє у Німеччині, тобто повертатися до України не планують ні під час війни, ні після її завершення. Можна припустити, що серед групи досліджуваних (у тому числі) планують залишатися у Німеччині люди віком 36–45 років. Переважна більшість загальної групи реципієнтів мають вищу освіту (у тому числі).

Останні два висновки можна зробити на основі результатів у відсотковому вимірюванні, так званої «сірої зони», коли беремо за основу 56,4% (тих, хто планує залишатися в Німеччині) і порівнюємо їх стосовно інших загальних процентних показників. Тобто усі показники (за усіма питаннями), що виходять за межі 56,4% (мають більший відсоток) – це група, що потенційно підпадає під ту, що має певні ознаки і характеристики (вікові, характеристики за освітою, кількістю дітей, віком дітей), що вірогідно потрапляє в цей відсотковий показник тих, хто залишається.

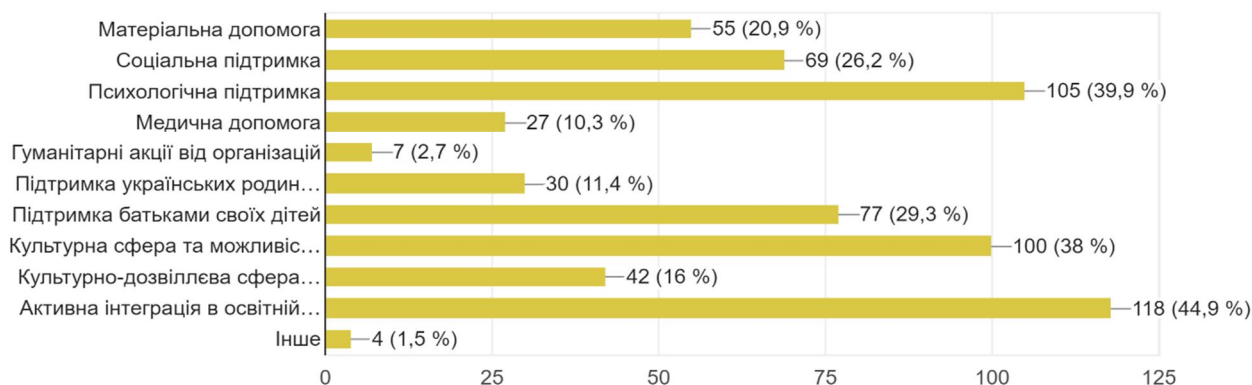
Зупинимося детальніше на *результатах третього блоку* опитувальника (соціокультурний). Результати дають змогу розуміти чи усвідомлюють батьки дітей-біженців з України відповідальність за ефективну інтеграцію їх дітей. Чи готові вони брати активно

участь в інтеграції їхніх дітей в соціокультурний простір Німеччини, проявляти власну активність, планувати, вчитися, вибудовувати майбутнє тощо. Нагадаємо, за результатами глибинних інтерв'ю, успішна соціальна адаптація та

інтеграція батьків дітей-біженців з України в іншомовне середовище є важливим чинником для успішної інтеграції їхніх дітей. Результати опитування відображено у діаграмах 7 – 9.

17. Найважливішими завданнями для покращення добробуту та зменшення стресу постраждалих від конфлікту дітей-біженців ви вважаєте (не більше ніж два варіанти)

263 ответа

Діаграма 7. Найважливішим завданням для покращення добробуту та зменшення стресу (на думку дорослих)

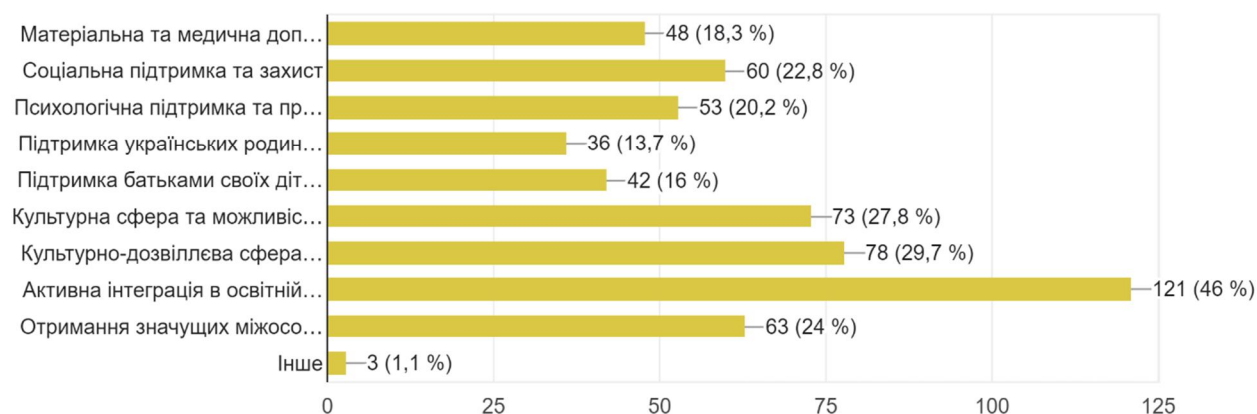
Результат: 44,9% (118 осіб) вважають – активна інтеграція в освітній простір в Німеччина (навчання в загальноосвітніх закладах Німеччини); 39,9% (105 осіб) психологічна підтримка; 38% (100 осіб) – культурна сфера та можливість відвідувати студії, групи, класи, створені для українських дітей; 29,3% (77 осіб) – підтримка батьками своїх дітей; 26,2% (69 осіб) – соціальна підтримка; 20,9% (55 осіб) – матеріальна підтримка; 16% (42 особи) – культурно-дозвіллева сфера (музеї, екскурсії, поїздки); 11,4% (30 осіб) – підтримка українських родин один одного; 10,3% (27 осіб) – медична

допомога; 2,7% (7 осіб) – гуманітарні акції від організаторів; 1,5% (4 особи) – інше, щось те, чого не було серед списку.

Висновок: тільки 29,3% (77 осіб) батьків усвідомлюють найважливіше значення того, що покращення добробуту та зменшення стресу постраждалих від війни в Україні дітей-біженців залежать від них самих – батьків цих дітей. За результатами опитування самих дітей, представники освітянської, соціальної та культурної сфер займають другу, третю і четверту (відповідно) позиції ефективних чинників покращення добробуту в іншомовному середовищі.

18. На вашу думку, для успішної інтеграції дітей-біженців з України в Німеччині що було б корисним? (не більше ніж два варіанти)

263 ответа

Діаграма 8. Найважливішим завданням для успішної інтеграції дітей-біженців з України в Німеччині (на думку дорослих)

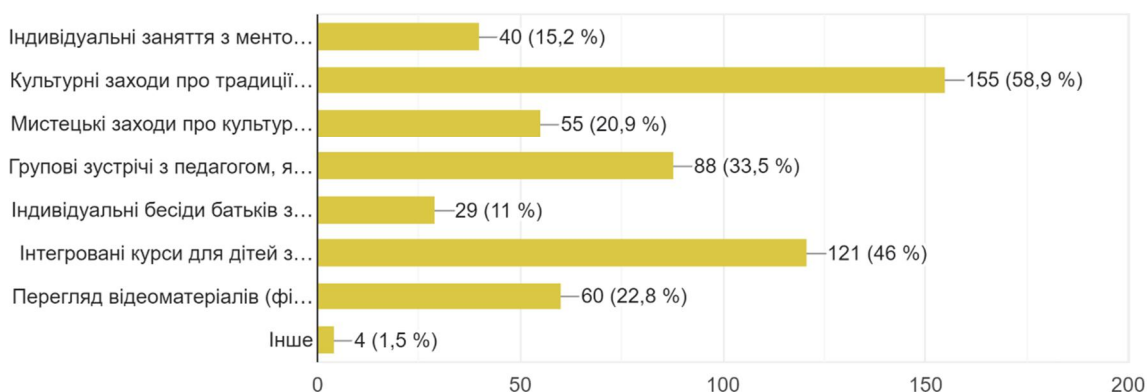
Результат: 46% (121 особа) вважають – активна інтеграція в освітній простір в Німеччині (навчання в загальноосвітніх закладах Німеччини); 29,7% (78 осіб) – культурно-дозвіллева сфера та можливість відвідувати різні культурні та соціальні заходи, що занурюють у культуру Німеччини (музеї, екскурсії, поїздки); 27,8% (73 особи) – культурна сфера та можливість відвідувати студії, групи, класи, створені для українських дітей; 24% (63 особи) – Отримання значущих міжособистісних зв'язків, забезпечення інформацією, успішна самореалізація; 22,8% (60 осіб) – соціальна підтримка; 20,2% (53 особи) – психологічна підтримка та проведення тренінгів від психологів; 18,3% (48 осіб) – матеріальна та медична допомога; 16% (42 особи) – підтримка батьками своїх дітей; 13,7% (36 осіб) – підтримка

українських родин один одного; 1,1% (3 особи) – інше, щось те, чого не було серед списку.

Висновок: маємо певні розбіжності у результатах 7 та 8 діаграм. Важливо зауважити, що у діаграмі 7 мова йде про «покращення добробуту та зменшення стресу» у діаграмі 18 – «успішна інтеграція». Можна припустити, що батьки не поєднують ці два взаємодоповнюючі та взаємо наслідувальні процеси разом. Про це говорять наступні показники: 16% (42 особи – за результатами діаграми 17) 29,7% (78 осіб – за результатами діаграми 18) – культурно-дозвіллева сфера та можливість відвідувати різні культурні та соціальні заходи, що занурюють у культуру Німеччини (музеї, екскурсії, поїздки); 29,3% (77 осіб – за результатами діаграми 17) 16% (42 особи – за результатами діаграми 18) – підтримка батьками своїх дітей.

19. Які форми участі, на вашу думку, будуть більш успішними для інтеграції дітей та формування таких якостей у дитини як, повага д... ідентичністю? (не більше ніж два варіанти)

263 ответа

Діаграма 9. Які заходи найкорисніші для формування загальнолюдських цінностей у дітей-біженців з України в Німеччині (на думку дорослих)

Результат: 58,9% (155 осіб) – культурні заходи про традиції та звичаї (спрямовані на те, щоб познайомити з національною історією, кухнею, звичаями, музикою тощо); 46% (121 осіб) – інтегровані курси для дітей з ознайомлення їхньою з культурою іншої країни; 33,5% (88 осіб) – групові зустрічі з педагогом, який проводить тематичні заняття з ознайомлення з культурою різних країн; 22,8% (60 осіб) – перегляд відеоматеріалів (фільмів, мультфільмів тощо про культуру іншої країни); 20,9% (55 осіб) – мистецькі заходи про культуру та митців (спрямовані на те, щоб познайомити з культурою країни, митцями, музикантами та художниками, творами мистецтва); 15,2% (40 осіб) – індивідуальні заняття з менторами де можна індивідуально поставити конкретні питання; 11% (29 осіб) – індивідуальні бесіди батьків з дітьми (розповіді, казки, історії країни, культура якої вивчається); 1,5% (4 особи) – інше, щось те, чого не було серед списку.

Серед форм участі, що найбільш успішні для інтеграції дітей та формування у них загальнолюдських цінностей, батьки виокремлюють культурні заходи та віддають відповідальність за ці процеси представниками сфери культури (мистецькі школи, гуртки, музеї, соціальні установи та організації, що піклуються культурно-дозвіллевою сферою) – більше половини реципієнтів (58,9%).

Резюме по третьому (соціокультурного блоку): Загалом, батьки дітей-біженців з України вважають педагогів, представників соціальних організацій та культурної сфери відповідальними за успішну інтеграцію їхніх дітей та покращення їхнього добробуту в іншомовному середовищі. Власну відповідальність щодо зазначених аспектів усвідомлюють приблизно 30% реципієнтів (стосовно покращення добробуту та зменшення стресу дітей біженців з України в Німеччині) та приблизно 16% реципієнтів стосовно значення

підтримки батьками власних дітей, як основного чиннику успішної інтеграції дітей-біженців з України в Німеччині. Важливо зазначити, що участь та власний вплив на ці два процеси (інтеграції та формування загальнолюдських цінностей) вбачають тільки 11% (29 осіб).

Висновки. Соціальна та культурна адаптація тісно пов'язана з процесом соціалізації. Цей процес є постійним і безперервним і може відбуватися протягом довготривалого часу, залежно від умов та внутрішньої готовності до цього процесу. Як зазначалося раніше, інтеграція – процес об'єднання будь-яких елементів або частин в одне ціле. На відміну від соціальної адаптації, інтеграція – це процес, що змушує об'єкта цього процесу включатися, приєднуватися до інших груп, підлаштовуватися та приймати умови і правила інших соціальних груп і вчитися взаємодіяти з іншими соціальними групами, часто за рахунок відмови від попередніх правил, норм, установок тощо. Те, що в минулому здавалося типовим і повсякденним, набуває статусу «застарілого» та «непридатного для цього часу і простору». Щодо соціальної адаптації, то вона може розглядатися як входження особистості в певну групу, засвоєння нею норм, відносин та посідання певного місця у структурі відносин між членами групи. З іншого боку, як стан – характеристика відносин людини або групи людей із зовнішнім середовищем. А саме: з одного боку, людина корегує свою поведінку відносно вимог соціуму, тобто цей процес пов'язаний з активною зміною своєї особистості, корекцією своїх власних установок і стереотипів поведінки; з іншого – людина впливає на соціальне середовище, внаслідок чого воно також зазнає певних змін. Соціальна адаптованість особистості є результатом соціальної адаптації, що визначається мірою набуття людиною тих особистісних якостей та засвоєнням деякого набору соціальних ролей, що за наявних умов діяльності уможливають задоволення її потреб на тому чи іншому рівні. Отже, соціальна адаптація тісно пов'язана з інтеграцією особистості. Разом із тим можна говорити, що інтеграція є результатом успішної адаптації особистості. Повертаючись до конкретної цільової групи нашого дослідження, а саме дітей-переселенців з України, необхідно зазначити, що їх слід розглядати як дітей, які потрапили в складні життєві обставини, пережили стрес, страх, шок, для яких важливе значення має не лише занурення в нове соціальне середовище, а й відновлення свого психологічного стану. Дослідження наукових джерел засвідчує, що не існує чітких меж між поняттями «соціальна адаптація» і «соціально-психологічна адаптація».

Для дітей, які вимушено переміщені, окрім соціально-психологічної адаптації, яку розглядаємо як взаємодію дитини і соціального середовища у новому місці життя, що веде до співвідношення цілей і цінностей особистості дитини та нової громади, важливе значення має соціокультурна адаптація, оскільки діти-переселенці мають пристосуватися до нового культурного середовища. Соціокультурну адаптацію розуміємо як сукупність зовнішніх поведінкових наслідків зв'язку дитини і нового середовища, її здатність вирішувати щоденні соціально-культурні проблеми (в школі, у громаді, в родині, у побуті тощо) (Блинова, 2016).

Результатом успішної адаптації дітей-біженців з України є їхня адаптованість до нових умов життя, що характеризується здатністю особистості задовольняти свої внутрішні і зовнішні потреби у тій чи іншій ситуації в конкретному соціальному середовищі, а також виконувати нижченаведені функції: адекватно сприймати навколишню дійсність і себе; адекватно будувати систему відносин і спілкування з оточуючими; бути здатними до навчання, організації дозвілля та відпочинку. Однією з важливих умов адаптації є свідомо діяльність дітей вимушених переселенців, яка передбачає безперервний обмін із новим соціальним оточенням, приймаючою громадою. Така діяльність можлива лише за умов усвідомлення себе як суб'єкта такого процесу, бажання стати частиною приймаючої громади, хоча й тимчасово. Тобто, внутрішнім джерелом адаптації є невідповідність звичної культурної діяльності дітей-біженців зміненому соціокультурному середовищу. Разом із тим процеси злиття з новим соціальним середовищем приймаючою громадою мають відбутися без втрати власної індивідуальності, культурної зокрема. Успішність входження до нової групи залежить від обраних адаптаційних стратегій. Обрані стратегії мають різні типи адаптації та свої наслідки. Необхідно також враховувати, що процес адаптації до певного соціального середовища є завжди двостороннім.

Резюме. Адаптація є взаємозумовленим впливом дитини-біженця та її соціального оточення. Отже, успішність адаптації залежить не лише від індивідуально-психологічних особливостей дитини, але й від готовності нового соціального оточення до сприйняття нової дитини. Слід зважати на всі чинники що впливають на успішність процесу адаптації, так і можуть спричиняти виникнення проблем у дітей-переселенців під час адаптації. Значною мірою впливає на успішність адаптації дітей-біженців попередній досвід та характер отриманої психологічної травми. Соціально-педагогічна

підтримка соціокультурних установ дозволить задовольнити потреби в розумінні та близькості, відчутті захисту, достатньої інформації, заспокоєнні тощо. Серед важливих чинників успішної адаптації (у подальшому інтеграції) є психологічна, соціальна підтримка людей, які є значущою групою для дитини. Такою групою є батьки дітей або особи, що їх замінюють. Саме ця категорія схильна впливати на внутрішні і зовнішні змінні, що сприяють психологічній стійкості дитини в стресових обставинах. Тому позитивне соціальне оточення у вигляді найрідніших людей може бути одним із найважливіших чинників збереження стресостійкості дитини-біженця.

Подяка за співпрацю. Окрема подяка представникам організації-партнерів

дослідницького проєкту в рамках реалізації Гамбурзької програми для науковців (*Science Bridge for Ukraine*) – доктору, професору кафедри соціальної роботи, професору дитячої освіти та освітніх наук Катрін Альт з Гамбурзького університету прикладних наук (HAW), Сукенник Ользі – членкині Асоціації українців північної Німеччини, керівнику Української суботньої школи в Гамбурзі, Сукенник Ростиславу – голові об'єднання українських організацій у Німеччині, Марії Резніковій – співзасновниці Німецько-українського товариства DACH (Любек). Окрема подяка координаторкам Альянсу українських організацій – Наталії Пригорницькій та Катерині Павлової, Асоціації німецько-українського співробітництва *Feine Ukraine e.V.* Анні Ремпель, психологині Марії Ломберг, організатору заходів та керівнику проєктів Асоціації – Тарасу Бернсу.

Список використаних джерел

- Блинова, О. (2016). Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів: підходи і проблеми вивчення феномена акультурації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. Херсон: Гельветика. Вип. 3, том 1. С. 111–117.
- Гридковець, Л., Вебер, Т., Журавльова, Н., Запорожець, О., Климишин, О., Креймейер, Д., Мокроусова, А., Пророк, Н., Сиротич, Н., Сіренко, Т., Царенко, Л., & Шапошник, Н. (2018). *Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи*. Том 3: навчальний посібник. Київ. «СВАРОГ». 236 с.
- Зливков, В., Лукомська, С., Євдокимова, Н., & Ліпінська, С. (2023). *Діти і війна: монографія*. Київ. Ніжин. Видавель ПП Лисенко М.М. 221.
- Штайн, С. (2017). *Дитина і звільнення від тіні її надзвичайно великого страху*. *Lernwerkstatt Zwickau e.V.* 60.

Відомості про автора:

Житник Тетяна Сергіївна
zhitnik.zp.network@gmail.com
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2024-2-33-43-51

Матеріал надійшов до редакції 01. 12. 2024 р.
Прийнято до друку 19. 12. 2024 р.

References

- Blynova O. (2016). Socio-psychological adaptation of forced migrants: approaches and problems of studying the phenomenon of acculturation. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Psychological Sciences»*. Kherson: Helvetica. Vol. 3, volume 1. P. 111-117. [in Ukrainian]
- Hrydkovets L., Weber T., Zhuravlyova N., Zaporozhets O., Klymyshyn O., Kreimeyer D., Mokrousova A., Prorok N., Syrotich N., Sirenko T., Tsarenko L., Shaposhnyk N. (2018). *Basics of rehabilitation psychology: overcoming the consequences of the crisis*. Volume 3: study guide. Kyiv. «SVAROGH». 236. [in Ukrainian]
- Zlyvkvov V., Lukomska S., Yevdokymova N., Lipinska S. (2023). *Children and war: a monograph*. Kyiv. Nizhyn. Publisher PP Lysenko M.M. 221. [in Ukrainian]
- Stein S. (2017). *A child and freedom from the shadow of her extremely great fear*. *Lernwerkstatt Zwickau e.V.* 60. [in Ukrainian]

Information about the author:

Zhytnik Tetiana Serhiivna
zhitnik.zp.network@gmail.com
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2024-2-33-43-51

Received at the editorial office 01. 12. 2024.
Accepted for publishing 19. 12. 2024.